

nationale ombudsman

Rapport

Openbaar Ministerie laat demonstrant lang in onzekerheid

Het oordeel

Op basis van het onderzoek vindt de Nationale ombudsman de klacht over het Openbaar Ministerie gegrond

De demonstratie

Meneer Nieuwenhuis¹ was op 9 augustus 2021 aanwezig bij een demonstratie van Extinction Rebellion Landbouw. Deze demonstratie vond plaats bij het hoofdkantoor van de Rabobank. Tijdens de demonstratie spoot meneer Nieuwenhuis samen met andere demonstranten een aantal teksten op de ramen van het gebouw met ecologische krijtspray en voedselkleurstof. Zij zijn toen aangehouden en hebben een middag in een politiecel gezeten.

De strafbeschikking

Meneer Nieuwenhuis kreeg diezelfde dag een strafbeschikking van het Openbaar Ministerie. Dat is een straf die het OM oplegt zonder tussenkomst van de rechter. In de strafbeschikking staat dat meneer Nieuwenhuis zich volgens het OM schuldig heeft gemaakt aan het plegen van openlijk geweld tegen goederen en dat hij daarvoor een boete van € 400,00 moet betalen.² Hier is meneer Nieuwenhuis het niet mee eens. Met hulp van een advocaat schrijft hij binnen twee weken een verzetschrift. Daarin legt hij uit dat van openlijke geweldpleging volgens hem helemaal geen sprake was. De gebruikte middelen waren eenvoudig afwasbaar en hebben het gebouw niet beschadigd. Dit blijkt uit videobeelden van RTV Utrecht. Daarop is te zien dat de teksten dezelfde middag nog van het gebouw zijn gewassen. Daarnaast beroept meneer Nieuwenhuis zich op het demonstratierecht. Hij legt uit waarom het op het gebouw spuiten van de teksten onderdeel was van de demonstratie. Volgens meneer Nieuwenhuis vormt het strafrechtelijk optreden een ontoelaatbare inbreuk op zijn demonstratierecht.

De sepotbeslissing

Na het opsturen van zijn verzetschrift hoort meneer Nieuwenhuis lange tijd niets. Ruim twee jaar later ontvangt hij opeens een brief van het OM. Het OM trekt de strafbeschikking in naar aanleiding van het verzetschrift. Het OM besluit ook om meneer Nieuwenhuis niet meer te vervolgen. Dat heet een sepotbeslissing.

De sepotcode

De reden die het OM geeft voor de sepotbeslissing, wordt de sepotcode genoemd. De verschillende sepotcodes zijn in twee categorieën te verdelen: technische- en beleidssepotcodes. Het OM kiest voor een technische sepotcode als het OM tot de conclusie komt dat onvoldoende uitzicht bestaat op een veroordeling. Met andere woorden: het OM denkt dat de rechter de verdachte niet zou veroordelen. Bijvoorbeeld omdat het OM concludeert dat er onvoldoende bewijs aanwezig is. Als het OM vindt dat de verdachte een strafbaar feit heeft gepleegd en dus denkt dat de rechter de verdachte wél zou veroordelen, kiest het OM voor een beleidssepotcode. Dit is een belangrijk verschil. Een beleidssepotcode kan bijvoorbeeld invloed hebben op een aanvraag van een Verklaring Omtrent het Gedrag, maar een technische sepotcode niet.

Klacht bij het OM en verzoek om wijziging van de sepotcode

Als reden voor het seponeren van de strafzaak tegen meneer Nieuwenhuis noemt het OM het lange tijdsverloop tussen de pleegdatum en de sepotbeslissing. Daarom kiest het OM voor een beleidssepotcode. Het OM denkt dus dat de rechter meneer Nieuwenhuis had veroordeeld voor het plegen van openlijk geweld tegen goederen als ze de zaak hadden laten voorkomen. Hierover dient meneer Nieuwenhuis een klacht in bij het OM. Daarin verzoekt hij het OM de sepotcode te veranderen in een technische sepotcode. Hij wijst

¹ Dit is een fictieve naam. Dit doen wij om de privacy van de betrokken persoon te beschermen.

² Zie artikel 141, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht.

daarbij op zijn verzetschrift, waarin hij heeft beargumenteerd waarom van openlijke geweldpleging geen sprake was en waarom het OM had moeten afzien van strafrechtelijk optreden. Daarnaast wijst hij op de negatieve gevolgen, ook al heeft het OM de strafbeschikking ingetrokken en besloten hem niet te vervolgen.

De reactie van het OM op de klacht en het verzoek om wijziging

Het OM reageert schriftelijk op de klacht van meneer Nieuwenhuis. Na een korte bespreking van de gebeurtenissen en de beschikbare stukken in het dossier, concludeert het OM dat sprake is van voldoende wettig en overtuigend bewijs voor openlijke geweldpleging tegen goederen. Het OM vindt de toegepaste sepotcode juist en vindt de klacht van meneer Nieuwenhuis daarom ongegrond.

De klacht bij de Nationale ombudsman

Meneer Nieuwenhuis is het hier niet mee eens en benadert de Nationale ombudsman. Het OM heeft niet inhoudelijk gereageerd op de argumenten in zijn verzetschrift en heeft hem ook niet gehoord naar aanleiding van zijn klacht. Hierdoor heeft meneer Nieuwenhuis de indruk dat hij de aanklacht niet heeft kunnen bestrijden. Tegelijkertijd wordt hij wel geconfronteerd met de negatieve gevolgen van de beslissing van het OM. Meneer Nieuwenhuis wijst ook op een uitspraak van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden.³ Die uitspraak ging over aanbrengen van afwasbare lijm en beplakken van het gebouw van de Rabobank tijdens een andere demonstratie. Het gerechtshof oordeelde in die zaak dat het strafrechtelijk optreden een ontoelaatbare beperking van het demonstratierecht was. Het aanbrengen van afwasbare lijm en beplakken van het gebouw van de Rabobank was daarom niet strafbaar. Volgens meneer Nieuwenhuis is de uitspraak van het gerechtshof een extra argument waarom het OM in zijn geval voor een technische sepotcode zou moeten kiezen.

Vragen van de Nationale ombudsman aan het OM

De Nationale ombudsman onderzoekt de klacht van meneer Nieuwenhuis en voert daarover meerdere gesprekken met hem. Tijdens die gesprekken laat meneer Nieuwenhuis weten dat hij geen behoefte meer heeft aan een gesprek met het OM over zijn klacht. Daarom besluit de ombudsman dat niet meer te vragen en direct zijn onderzoek aan te kondigen bij het OM. Daarbij stelt de ombudsman het OM twee vragen. Ten eerste vraagt de ombudsman het OM gemotiveerd te reageren op de argumenten en bezwaren van meneer Nieuwenhuis zoals hij die heeft verwoord in zijn verzetschrift. Ten tweede vraagt de ombudsman het OM daarbij de recente rechtspraak te betrekken.⁴

Het OM kiest alsnog een technische sepotcode

In reactie op deze vragen besluit het OM de gekozen sepotcode te wijzigen. Het OM reageert uitgebreid op het verzetschrift van meneer Nieuwenhuis en betreft daarbij de recente rechtspraak over strafrechtelijk optreden tijdens demonstraties. Het OM legt uit waarom de gedraging van meneer Nieuwenhuis kan worden gekwalificeerd als openlijk geweld tegen goederen, ook al waren de ecologische krijtspray en voedselkleurstof afwasbaar. Maar gelet op de bijzondere context waarin de gedraging plaatsvond, namelijk een demonstratie, levert de gedraging volgens het OM toch geen strafbaar feit op. Bij nader inzien denkt het OM dat de rechter meneer Nieuwenhuis dus niet had veroordeeld. Het OM kiest daarom alsnog voor een technische sepotcode.

³ Zie de uitspraak van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden van 28 juni 2024, ECLI:NL:GHARL:2024:4342.

⁴ Specifiek de hierboven genoemde uitspraak van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden van 28 juni 2024 en het arrest van de Hoge Raad van 12 november 2024, ECLI:NL:HR:2024:1623.

Reacties van meneer Nieuwenhuis en het OM

De Nationale ombudsman heeft een eerdere versie van dit rapport voorgelegd aan meneer Nieuwenhuis en het OM zodat zij daarop konden reageren. Doel daarvan is het voorkomen van fouten in de manier waarop de ombudsman de feiten en de standpunten beschrijft. Een verkeerde beschrijving daarvan zou namelijk kunnen doorwerken in het oordeel van de ombudsman. De reacties van meneer Nieuwenhuis en het OM hebben niet tot aanpassingen geleid.

Het oordeel van de Nationale ombudsman

De Nationale ombudsman vindt het goed om te zien dat het OM de zaak opnieuw heeft bekeken en niet heeft volstaan met het beoordelen van de vraag of de eerdere beslissing in stand kan blijven. Daarvoor heeft de ombudsman namelijk eerder aandacht gevraagd bij het OM.⁵ Tegelijkertijd constateert de ombudsman dat het OM dit pas heeft gedaan nadat hij een onderzoek had aangekondigd, terwijl eerder al meerdere momenten waren waarop het OM zijn standpunt kon herzien. Hoewel het OM meneer Nieuwenhuis uiteindelijk tegemoet is gekomen, zal de ombudsman daarom alsnog beoordelen of het OM meneer Nieuwenhuis behoorlijk heeft behandeld. Daarbij is ook van belang dat een onderdeel van de klacht is dat meneer Nieuwenhuis door de gang van zaken de indruk heeft gekregen dat hij de aanklacht niet heeft kunnen bestrijden.

Toetsingskader

De Nationale ombudsman toetst dit aan de hand van het behoorlijkheidsvereiste van eerlijke proceskansen. Dat houdt in dat de overheid burgers informeert over de procedures die ze kunnen volgen, de mogelijkheid geeft die procedures te gebruiken en zorgt voor een eerlijke gang van zaken. Burgers moeten gebruik kunnen maken van hun rechten en een eerlijke kans krijgen om op te komen voor hun belangen. De overheid mag burgers niet op het verkeerde been zetten of tegenwerken. De overheid moet burgers juist helpen, zodat ze van rechten gebruik kunnen maken. Bijvoorbeeld door burgers te informeren over wat er bij elke stap in een procedure van de burger verwacht wordt en wat de burger bij elke stap van de overheid mag verwachten. En door burgers de kans te geven hun standpunt en de belangrijke feiten naar voren te brengen en te verdedigen. Als de overheid daarna haar standpunt geeft, mag de burger daar ook nog een keer op reageren (hoor en wederhoor).

Toetsing

De Nationale ombudsman is van oordeel dat het OM in strijd heeft gehandeld met het behoorlijkheidsvereiste van eerlijke proceskansen. Na ontvangst van de strafbeschikking heeft meneer Nieuwenhuis een goed beargumenteerd verzetschrift ingediend. Naar aanleiding van dat verzetschrift liet het OM weten de strafbeschikking in te trekken. Maar het OM reageerde niet inhoudelijk op de argumenten van meneer Nieuwenhuis. Terwijl het OM meneer Nieuwenhuis in dezelfde brief liet weten de zaak te seponeren met een beleidssepotcode. Het OM dacht dus nog steeds dat de rechter meneer Nieuwenhuis had veroordeeld als de zaak was voorgekomen. De ombudsman vindt het niet behoorlijk om dit standpunt in te nemen zonder daarbij inhoudelijk in te gaan op de argumenten van de burger die dit standpunt bestrijden. Ook tijdens de behandeling van de klacht van meneer Nieuwenhuis heeft het OM dit nagelaten. Het OM heeft niet alleen geen contact gezocht met meneer Nieuwenhuis en hem niet uitgenodigd voor een hoorzitting, het OM reageerde in de schriftelijke reactie op de klacht opnieuw niet op de argumenten in het verzetschrift. Het is begrijpelijk dat meneer Nieuwenhuis hierdoor de indruk heeft gekregen dat hij de aanklacht niet heeft kunnen bestrijden.

⁵ Zie de brief van de Nationale ombudsman van 30 november 2022 aan de voorzitter van het College van procureurs-generaal. Gepubliceerd op www.nationaleombudsman.nl.

De conclusie

De klacht van meneer Nieuwenhuis over het Openbaar Ministerie is gegrond.

De Nationale ombudsman,

Reinier van Zutphen